O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Chirchiq davlat pedagogika
universiteti rektori
G.T. Muxamedov
____
2023 yil “25” 08

SURDOTARJIMA STILISTIKASI
O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110000 – Ta’lim
Ta’lim yo‘nalishi:	60112700-Maxsus pedagogika: surdotarjimonlik faoliyati

Chirchiq – 2023

Fan/modul kodi SS 405	O‘quv yili 2026-2027		Semestr 8	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy	Ta’lim tili O‘zbek			Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Surdotarjima stilistikasi		60	90	150

2.

I. Fanning mazmuni.

Fanni o‘qitishdan maqsad –talabalarga surdotarjima jarayonida nafaqat pedagogic holatlarda balki boshqa sohalarda ham ish faoliyati yuritganda to’g’ri tarjima qilish stilistikasini o’rganishdan iborat. Ushbu fanni o’rganish davomida turli kasbiy faoliyatda turli vaziyatlarni to’g’ri yechim topa olishni o’rganadilar.

Fanni o’qitish vazifasi - grekcha «stylos» so‘zidan olingan bo’lib, «suyakdan qilingan uchli tayoqcha» degan m a’noni bildiradi. Qadimgi greklar mum surtilgan taxtachaga uchli tayoqcha bilan yozar edilar. Bu tayoqchaning tepa tomoni kurakchaga o'xshar edi. Xato yozilgan so£zni tayoqchaning kurakchaga o£xshagan tomoni bilan taxtachadagi mumni tekislash orqali o ‘chirar edilar va uchli tom oni bilan to‘g‘rilab yozardilarxarakteriga ega ekanligini o’rganadilar.

II. Nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Surdotarjima stilistikasi fan sifatida

Stilistika — grekcha «stylos» so‘zidan olingan bo£lib, «suyakdan qilingan uchli tayoqcha» degan m a’noni bildiradi. Qadimgi greklar mum surtilgan taxtachaga uchli tayoqcha bilan yozar edilar. Bu tayoqchaning tepa tomoni kurakchaga o'xshar edi. Xato yozilgan so£zni tayoqchaning kurakchaga o£xshagan tomoni bilan taxtachadagi mumni tekislash orqali o ‘chirar edilar va uchli tom oni bilan to‘g‘rilab yozardilar

2-mavzu. Nutq stilistikasi

Stilistika fanining o‘rganish obyekti haqida turli qarashlar mavjud. Akademik V.Y.Vinogradov stilistika bahsida bir-biri bilan aloqador, lekin vazifalari jihatdan farqlanadigan 3 ta tekshirish aspektini ko‘rsatish zarurligini aytadi..

3-mavzu. So’zlashuv stili

Tilning funksional stillarini o‘rganuvchi stilistika. Bu struktural stilistika deb ham yuritiladi. Struktural stilistikaning vazifasi uning struktural elementlari bo‘lgan rasmiy, ilmiy, publitsistik, badiiy stillaming o‘ziga xos xususiyatlari va ifoda vositalarini o‘rgatishdir

4-mavzu. Rasmiy stil

	Turli janrlaming (semantik, ekspressiv-stilistik) ma’no va tez ta’sir qilish tomonlarini hamda og‘zaki va yozma nutq orasidagi farqni tekshiruvchi nutq stilistikasi. Uning vazifasi tilning barcha stillar tizimi bilan birga yozma va og‘zaki shakllari, adabiy va so‘zlashuv nutqi ko‘rinishlarini tekshiradi. U til birliklaridan qaysi biri yozma va og‘zaki nutqda kocproq ishlatilislii, fikr ifodalashda til vositalarining to ‘g‘ri tanlangan yoki noto‘g‘ri olinganligi, shu vositalaming o‘mida ishlatish yollarini 0‘rganadi. **5-mavzu. Ilmiy stil** Adabiy yo‘nalislilar, badiiy asar hamda yozuvchi stilini tadqiq etadigan badiiy adabiyot stilistikasi. Uning vazifasi badiiy asarlami yaratishda yozuvcliining ifoda vositalaridan foydalanish mahorati haqida bahs yuritishdir. Stilistika fani akademik V.Vinogradov ko‘rsatgan aspektlardan birinchi va ikkinchisi asosida shakllangan. Uchinchisi adabiyotshunoslikning obyektidir. Aslini olganda, badiiy adabiyot stilistikasi uning bir ko‘rinishidir. Bu tushunchaning alohida tur sifatida ktfrsafflishiga sabab shundan ibomtki, u boshqa nutq stillaridan anchagina farqli jihatlaiga ega. Badiiy adabiyot stili keng qamrovlHigi, ya’ni barcha slillami ham o‘zida ifodalashi bilan ajralib turadi.. **6-mavzu. Publistik stil** Nutq stili tizimini tashkil etuvclii ifodalar faqat bir stil doirasida cheklanib qoladi. Masalan, ilmiy stilda ishlatiladigan terminlar badiiy, publitsistik, rasmiy va so‘zlashuv stillarida ishlatilmasligi ham mumkin. Lekin har bir nutq stili o‘zining barcha xususiyatlari bilan yagona bir maqsadga bo‘ysungan muayyan til vositalarining majmuasiga ega **7-mavzu. Badiiy nutq stili** So‘zlashuv stili — nutqning dialogik shaklidir. Bu stil yozma nutqqa qaraganda ta ’sirchanligi, hissiyotga boyligi, yangi so‘z qo‘llashlar mavjudligi bilan ajralib turadi. Bu stilda so‘zlovchining bare ha imkoniyatlari namoyon bo‘ladi. U nutqiga hissiyotini ham qo‘shib gapiradi. Bunda turli imo-ishora va qo‘l harakatlaridan foydalaniladi. Bu vositalar nutqda aytilmay qolishi mumkin bo‘lgan so‘z va iboralaming o‘mini to‘ldiradi va bayon qilinayotgan fikmi yanada aniqlashtiradi. **8-mavzu. Leksik va fonetik stilistika** Ilmiy-publitsistik stilda ommabop risolalar, ilmiy-ommabop maqolalar yoziladi. Ularda ilmiy terminlar boclishi bilan birga ommaning hissiyotiga ta’sir qiladigan so‘zlar ishlatiladi. Ilmiy-hujjat stihda ixtiro uchun olinadigan hujjat yoki unga tegishli adabiyotlar tasvirlanadi. Bunday hujjatlarda ilmiy axborot to ‘g‘risida ma’lumot beriladi va u huquqiy jihatdan himoya qilinadi **9-mavzu. Grammatik stilistika** Ilmiy stilning muhim xususiyati deb shuni ko‘rsatish lozimki, ilmiy bayon umumiy va mavhum bolishiga qaramasdan, mantiqiylik yaqqol sezilib turadi. Bundan ikkinclii xususiyat, ya’ni bu stilda qo'llanadigan lisoniy birliklaming

ishlatilish darajasi va stilga xos bo‘yog‘i kelib chiqadi

10-mavzu. Sintaktik stilistika

Publitsistik stil siyosiy-g‘oyaviy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy munosabatlarni aks ettiruvchi asarlarda ishlatiladigan stildir. U adabiy o‘zbek tilining nutq stillari tizimida XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida paydo b o ‘ldi. Bu davrda o‘zbek tilida gazetalar chop etila boshladi. Nashriyot va vaqtli matbuot ishlari yanada rivojlanib ketdi. 0 ‘zbek yozuvchilari badiiy publitsistika janrida ijod qildilar

11-mavzu. Troplar

Tilning vazifadosh stillari ijtimoiy hayotning u yoki bu sohasini aks ettiradi, shu soliada mehnat qilayotgan inson faoliyatining muayyan doirasiga mansubligi bilan farq qiladi. Badiiy stil esa hayotning hamma tomonlarini qamrab olishi bilan, barcha nutq stillarining unda qo‘llanishi bilan farqlanadi. Badiiy adabiyot turli kasb-hunar egalarining hayotini, ichki dunyosini, jamiyatdagi o‘mini aks ettirgani uchun unda til va nutq vositalari o‘ziga xos holatda qo‘llaniladi.

12-mavzu. Surdotarjimonlarning kiyinish stilistikasi

Badiiy stilda ijodkor erkin faoliyat ko‘rsatadi. Shuning uchun u xohlasa, so‘zlashuv stilidan, xohlasa, boshqa stillardan foydalanadi. MaTumki, so£zlashuv stilida fonetik xususiyatlar talaygina. Yozuvchi yoki shoir asar qahramonlarining faoliyatini ulaming nutqi orqali ifodalaydi. Shuning uchun badiiy nutqda dialog, monolog bayonini qamrab oluvchi so‘zlashuv nutqi keng islilatiladi. Shunga ko‘ra, soczlashuv stilida ucliraydigan barcha fonetik xususiyatlar bu stilga ham xosdir. Ayniqsa, asar qahramonlarining qaysi sheva vakili ekanligini ko‘rsatuvchi tovushlar talaffuzi bu stilda aniq ko’rinad.

13-mavzu. Turli xil turizm sohalarida surdotarjima stilistikasi

Badiiy adabiyot tilini vazifadosh stillardan tashqari qarovcliilar so‘zning estetik vazifasini birinclii o‘ringa cliiqarishadi. So£zning eng muhim va asosiy vazifasi kommunikatsiya — aloqani amalga oshirishdir. Bu xususiyatni ular ikkinchi o‘ringa tushirishadi. Vaholanki, har qanday tilning, har qanday so‘zning birinchi vazifasi — aloqa vositasi bo‘lishidir. So‘z aloqa vazifasini bajaigandan keyingina, estetik vazifani amalga oshirishi mumkin.

14-mavzu. Surdotarjima stilistikasining etika qoidalari

Badiiy adabiyotning kocrinislilari ham xilma-xil: she’riyat, nasr, drama kabilaming har biri o‘ziga xos xususiyatga ega. She’riy nutqqa xos bo‘lgan stilistik xususiyat dramada bo£lmasligi mumkin yoki aksincha. Shuning uchun badiiy stilni o‘rganish ko‘lami keng, bu stil bo‘yicha ko‘p ilmiy ishlar yaratilgan.

15-mavzu. Bugungi kundagi stilistika qonunlarning holati

Har bir stilning o ‘ziga xos sintaktik belgilari b oladi. Ilmiy stilga xos b o ‘lgan m atn sintaksisini dram a asariga xos b o ‘lgan m atn sintaksisidan farqlash oson. M asalan, ilm iy-om m abop stilda so‘zlovchi fikrini izchil va aniq ifodalashga

e’tibor beradi. Dramatik asarlarda esa so‘zlovchi fikrini birdaniga aniq ifodalay olmaydi. Fikming mazmuni ikki va undan ortiq shaxslaming suhbati davomida aniqlanadi

III. Amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg‘ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Surdotarjima stilistikasi fan sifatida Nutq stilistikasi
2. So’zlashuv stili
3. Rasmiy stil
4. Ilmiy stil
5. Publistik stil
6. Badiiy nutq stili
7. Leksik va fonetik stilistika
8. Grammatik stilistika
9. Sintaktik stilistika
10. Troplar
11. Surdotarjimonlarning kiyinish stilistikasi
12. Turli xil turizm sohalarida surdotarjima stilistikasi
13. Surdotarjima stilistikasining etika qoidalari
14. Surdotarjima qilisning amaliyot bilan bog’lashdagi qonuniy asoslar
15. Bugungi kundagi stilistika qonunlarning holati

Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta’limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo‘yilgan masalani o‘rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to‘liq ochib beriladi.

Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O’zbek imo-ishora tili fani predmeti, maqsadi va vazifalari, obyekti, tamoyillari.

2. Imo-ishora tillari

3.Bosh va yuz shakli tuzulishi imo-ishoradi o’rni

4. Tana a’zolari tili

5. Yuz ifodasini anglash san’ati

6. Imo-ishora xarakatlari aniqlash

7. Tana tili

8.Inklyuizv ta’lim kursining predmeti, maqsadi va vazifalari, obyekti, tamoyillari.

9.Imkoniyati cheklangan bolalar va ularning turlari va ularni inklyuziv

	ta'limga jalb etish. 10.Inklyuziv va integratsion ta'lim. 11.Inklyuziv ta'limning huquqiy asoslari 12.Inklyuziv ta'limga jalb etishning birinchi bosqichi 13.Inklyuziv ta'limga jalb etishning ikkinchi bosqichi 14.Inklyuziv ta'limga jalb etishning uchinchi bosqichi 15.Inklyuziv ta'limga jalb etishning to'rtinchi bosqichi 16.Umumta'lim maktablarida imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish bo'yicha pedagogik jarayonni tashkil etish yo'llari 17.Umumta'lim maktablarida imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish bo'yicha inklyuziv ta'lim uchun shart sharoitlar 18.Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktabgacha ta'lim muassasasi rahbariyati va pedagoglarning vazifasi 19.Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda umumta'lim maktab rahbariyati va pedagoglarning vazifasi. 20.Inklyuziv ta'lim bo'yicha Respublikada olib borilgan va olib borilayotgan faoliyat 21.Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPKning ro'li 22.Imkoniyati cheklangan bolalalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitishda individual dasturlarni tuzish, metodik va didaktik taminotini yaratish 23. Bosh va peshona shakllari 24. Qoshlar imo-ishoradagi holati 25. Ko'zlar imo-ishoradagi holati
3.	**VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** **Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:** - Surdotarjima stilistikasi fan sifatida Nutq stilistikasi; So'zlashuv stili; Rasmiy stil; Ilmiy stil; Publistik stil; Badiiy nutq stili **tasavvurga ega bo'lishi; (bilim)** - Leksik va fonetik stilistika; Grammatik stilistika; Sintaktik stilistika; Troplar; Surdotarjimonlarning kiyinish stilistikasi; Turli xil turizm sohalarida surdotarjima stilistikasi; asoslari**foydalana olishi; (ko'nikma).** - Surdotarjima stilistikasining etika qoidalari, Surdotarjima qilisning amaliyot bilan bog'lashdagi qonuniy asoslar, Bugungi kundagi stilistika qonunlarning holati **malakalarga ega bo'lishi kerak**.
4.	**VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar

5.	**IX. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	**X. Asosiy adabiyotlar:** 1. “O’zbekiston karlarining imo-ishora nutqi”, 2011 yil 2. Denis Draga, “RJY”, Moskva 2011 yil 3. R.Fradkina, “Gapiruvchi qo’llar” Moskva 2001 4. Avvalboyeva D., Imo-ishora tili,Toshkent 2021 5.Sultonsaidova S., O‘.Sharipova. O‘zbek tili stilistikasi.//O‘quv qo‘llanma. –T., 2009. 6. Saodat SULTONSAIDOVA, O‘lmas SHARIPOVA, “O’zbek tili stilistikasi”. T- 2009. **XI. Qo‘shimcha adabiyotlar** 1. Avvalboyeva D., Imo-ishora tili,Toshkent 2021 2. Qodirova F.U., Sayfullayeva I.Q., Inklyuziv va korreksion ta’limda Art texnologiyalar, 2022 yil, ZEBO_PRINT 3. Qodirova F.U., Achilova S.J., Dehqanova M.G’, Logopedik texnologiya. 2023 yil 4. Qodirova F.U., Dehqanova M.G’., Pulatova D.A., Ibadullayeva SH.N., Surdopsixologiya, 2023 yil 5. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Yangi O‘zbekiston strategiyasi.-Toshkent, 2021. -458 b. 6. Jiyanova N., Mo‘minova O., Maksumova S. Nutq madaniyati. 1va 2-kitob. –Toshkent: Navro‘z, 2016. 7. Shomaqsudov A., Rasulov I., Qo£ng£urov R., Rustamov H. O'zbek tili stilistikasi. — T.: « 0 ‘qituvchi», 1983. 8. Qilichev E. O'zbek tilining amaliy stilistikasi. — T.: 1999. 9. Qo’ng’urov R., Karimov S. 0 ‘zbek tili stilistikasi va nutq madaniyati: bibliografik ko‘rsatkich. - Samarqand, SamDU nashri, 1984 **Axborot manbalari** http://www.edu.uz–O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi sayti. http:www.uzedu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti. www.pedagog.uz www.cspi.uz www.pedagog.uz www.edu.uz www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O‘z.MK) www.ziyonet.uz - Ziyonet axborot-ta’lim resurslari portali
7.	**Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet**

	Kengashining 2023 yil "_______" ________________dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	**Fan/modul uchun ma'sul:** Dehqanova M.G'.- Pedagogika fakulteti, Maxsus pedagogika kafedrasi o'qituvchisi.
9.	**Taqrizchilar:** Teshaboyeva Feruza - Qo'qon davlat pedagogika institute, maxsus pedagogika kafedrasi dotsenti (Phd); Samarova Shohista – CHDPU, Pedagogika fakulteti, Psixologiya kafedrasi mudiri.